

LA MINA I EL CAMP DE LA BOTA, ABANS I ARA

Els horts i els berenadors de començament del segle xx, els afusellaments de la Guerra Civil i la delinqüència i la droga del canvi de segle.

Una evocació de la mà de Victòria i Maria Lluïsa Montaner, que viuen a la Mina des del 1933.

Un dels límits de Sant Martí que han canviat més en l'últim segle és el barri de la Mina. Fa cent anys, era un nucli de masies i berenadors (*merenders*) i algunes fabriquetes. Els seus horts, reputats per les seves aigües, van ser fins a mitjan anys cinquanta proveïdors dels mercats de Barcelona.

Però la fama d'aquesta funció alimentària, que hauria deixat tan bon record, va ser desplaçada per una altra de macabra. Durant i després de la guerra, la Mina i el seu Camp de la Bota es van fer tristament famosos pels afusellaments. I per si no hi havia prou, trenta anys després, als anys setanta, es va convertir en un gran polígon d'habitatges socials on van anar a parar una majoria de desnonats i, també, molts gitanos. La convivència no va ser fàcil i la Mina va ser notícia primer pels enfrontaments entre ètnies; després, per la delinqüència i els robatoris, i al final, per ser un dels supermercats de la droga. Ara hi ha en marxa un nou projecte immobiliari, nascut arran de la moguda també immobiliària que va representar el Fòrum, per tornar a canviar la fisonomia i els estadants de la Mina.

La Victòria i la Maria Lluïsa Montaner han viscut des de primera fila tots els canvis de la Mina. Hi van arribar l'any 1933 amb nou i set anys, respectivament, i hi continuen vivint. El seu pare era de la vall Ferrera i va emigrar a França, i elles van néixer «a mitja hora de Beziers, en una casa amb una vinya». A la Mina es van posar a viure en una caseta de fusta amb pati i hort. El pare anava a vendre la verdura al carrer de Joncar i quan el Gravat,

el municipal més temut dels venedors ambulants, el perseguia, amagava el gènere a la bacallaneria de la Celestina, de la França Xica.

El 1935 van fer la comunió amb les Dames Apostòliques en un local «al costat de la via del tren, a la riera d'Horta, en un lloc que en deien la telegrafia sense fils». D'aquells anys feliços de la infància evoquen les masies com ara Can Gras, el Peret de la Bota, la Cayetana, Can Sevilla, el Pobre, Can Coll, Can Boada, Can Cot, la Fabriqueta, etc. En algunes hi va treballar el seu pare de pagès. I també recorden els restaurants berenadors com ara el que en deien la Mina, on la seva mare anava a ajudar els diumenges, i els dies de cada dia, a rentar la roba. L'església de Pequín se la va endur el mar, i mossèn Agustí, que baixava de Vallcarca els dies de festa, deia la missa a la sagristia. I parlant de Pequín, treuen el tema del monument La Fraternitat que honora els morts de la Guerra Civil:

—On han posat el monument no era el Camp de la Bota. El monument és on hi havia la riera d'Horta. Allà hi havia . Quan nosaltres vam arribar aquí hi havia quatre soldats. Darrere de les Quatre Torres hi havia la caseta dels carrabiners i un local que en deien la casa gran. Era una nau, separada per parets de sac emblanquinat, i allà hi vivia gent a qui el mar s'havia endut la casa. Eren pescadors. Quan van fer el barracó del col·legi, els diumenges servia d'església. Hi havia tot un tancat de la Renfe. Els enginyers hi vivien i tenien un jardí molt maco.

On es feien els afusellaments?

—De l'església al camp de la Bota hi havia uns deu minuts a peu. Hi havia un llac abans d'arribar on els afusellaven. A l'hivern s'omplia d'aigua i hi havia alguna barqueta, amb mates altes, i hi venien a pasturar les cabres. Després del llac hi havia una muntanya que feia mitja circumferència. Allà hi havia una casa, que deien que havia estat un far, i nosaltres hi havíem anat a jugar. Aquesta família s'ocupava del far, que estava molt a prop del mar. Darrere hi havia una altra muntanyeta, no tan alta, que era completament de sorra. Hi havia com un tapís de verd, una herba que em penso que en diuen dits de gat. De dalt a baix. I nosaltres, pujàvem i ens hi llançàvem rodolant. I allà és on els afusellaven. De cara a Barcelona. Nosaltres ho vam anar a veure un parell de vegades.

Aaaaa
AAAAA

Una masia de la Mina
fotografiada l'any 1974
FOTO JOSEP MARIA HUERTAS.

Hi anava gent a veure els afusellaments?

—Venia molta gent, de Poblenou i de tot Barcelona. Primer era a la tarda i després al matí. No sé si ho anunciaven, però com que nosaltres vivíem molt a prop, abans de passar la via, doncs ens n'assabentàvem. La muntanyeta aquesta era on ara hi ha la incineradora.

Quants afusellaments van veure?

—Un parell. I tant que hi anava gent! Si semblava una processó. No sé si eren militars o milicians, els qui ho feien.

I la gent després anava a socórrer els afusellats?

—No, no, no. Miraven. Els posaven de cara a Barcelona perquè la muntanya feia la mitja lluna i així els anava més bé. Això és el que nosaltres vam veure. Després ho van canviar. Amb els nacionals, no hi deixaven anar. Però al començament de la guerra va ser horrorós. A tot arreu. Fins i tot al nostre col·legi de les monges; ho tiraven tot a terra, els pupitres per la finestra, les màquines d'escriure...

La Victòria afegeix que se sentien les ràfegues quan disparaven. «Comptàvem els que havien matat pel tret de gràcia. Per això sé que va ser amb

els nacionals: només eren els nacionals que feien el tret de gràcia.»

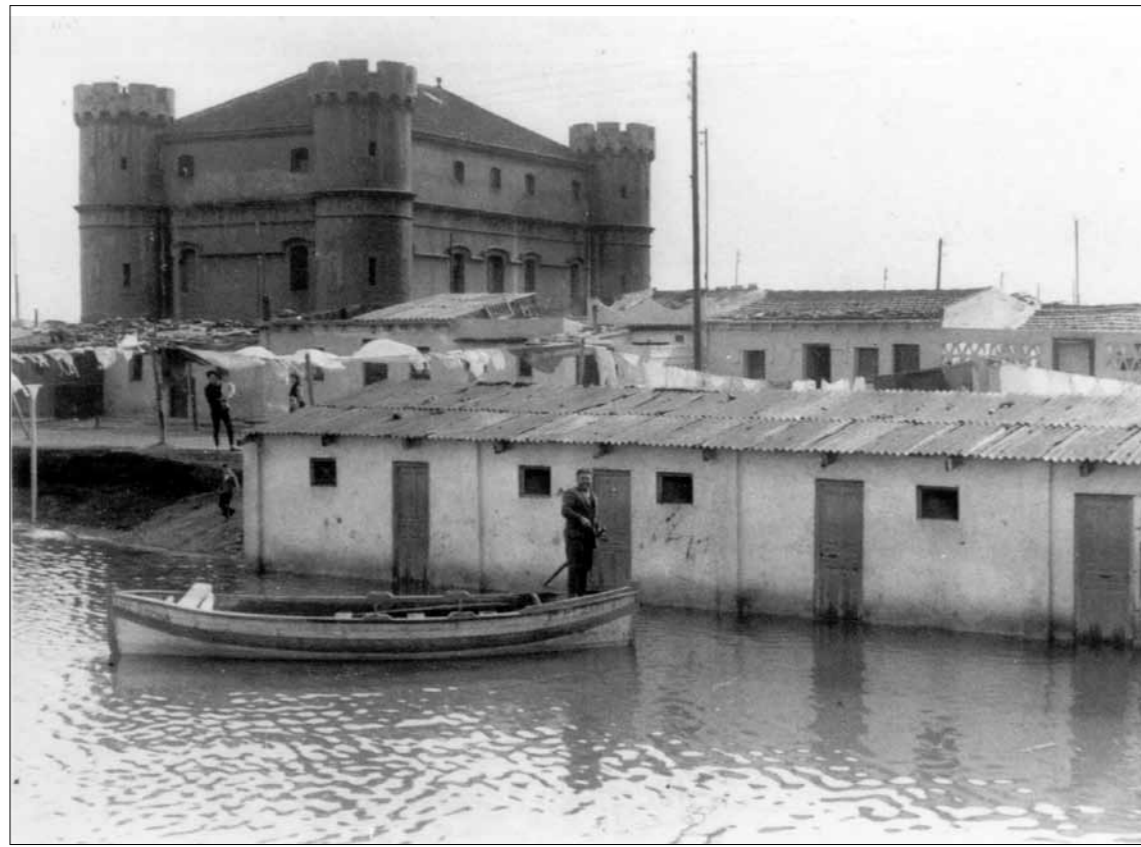
Quanta gent mataven cada dia?

—No ho sé. Sis o set. Un dia, nosaltres estàvem jugant a la Mina Alta i, en uns camions que havien deixat aparcats, vam veure les caixes de morts. Quan marxaven, es podia anar a la muntanyeta perquè quedava lliure. Els nacionals van matar durant més anys; fins al 1952, fins a l'any del Congrés Eucarístic. Els altres, no tant. No sé si va arribar a un any.—Vostès recorden el que deia la gent? —No l'hi donaven importància que té. Va ser després quan ens en vam adonar.

Els morts dels dos bàndols

Les primeres execucions de l'any 1936 es van fer en els fossars del castell de Montjuïc, però es va decidir canviar l'emplaçament per evitar que la gent hi anés a mirar. Per això es va escollir un lloc en teoria tan apartat com el Camp de la Bota, on els primers executats van ser tres militars insurrectes, que van ser afusellats el 4 de setembre de 1936. Segons els historiadors, en aquest lloc només es van fer execucions durant l'any 1936 i van ser un total de 45. Però també aquí la gent hi

anava a mirar i les autoritats republicanes van decidir tornar a afusellar a Montjuïc. L'historiador Josep Maria Solé i Sabatè va comptabilitzar que després de la Guerra Civil es van executar a Catalunya 3.385 persones i, d'aquest total, 1.689 van morir al Camp de la Bota. Les últimes víctimes van ser quatre anarquistes que van ser passats per les armes la matinada del 14 de març de 1952, dos mesos abans d'inaugurar el Congrés Eucarístic, tal com recorden la Victòria i la Maria Lluïsa.

Inundacions al Camp de la Bota. [1962]

La Mina va ser bombardejada perquè hi havia la RENFE i una fàbrica de material de guerra que en deien El Carbuo. La platja estava minada de metralladores, i el que ara és el camp de futbol era ple de bateries. Quan hi havia atacs aeris s'anaven a refugiar als túnels de sota la via.

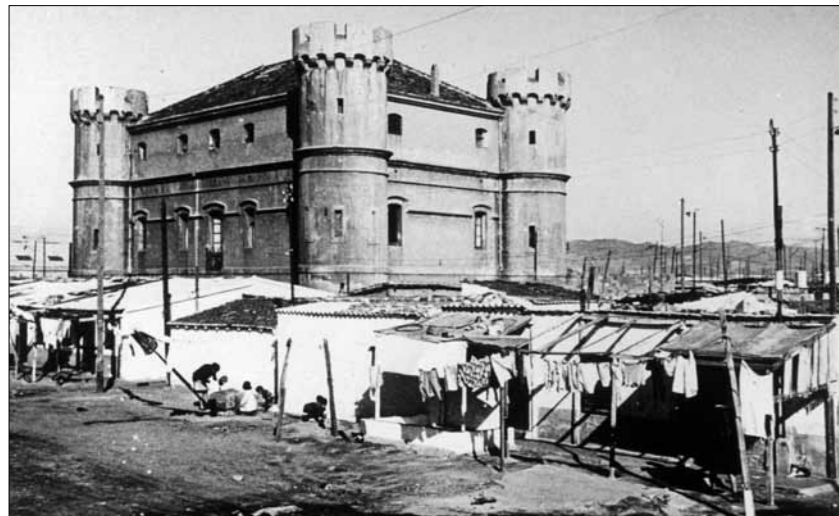
Però els atacs els anunciaven per la ràdio?

—No teníem ràdio.

La mala fama

Com era La Mina que vostès van conèixer?

—Quan nosaltres vam arribar això era molt tranquil; deixaves la porta oberta, coneixies a tothom, es moria algú i passaven les esqueles per les cases. Cada dia sortien d'aquí carros cap al Born, cap a la plaça del Poblenou. Al Poblenou només hi tenien parada les de Can Nofre. On ara hi ha el parc de Sant Adrià hi havia Can Sabater, que era una masia ben maca. A la carretera, després del Carbuo, hi havia

Barraques al costat del castell de les Quatre Torres al Camp de la Bota. [1960]

Can Petroli, que també era una casa de pagès. Allà hi ha un camp de futbol, i la casa encara hi és.

Quan comença a canviar?

—Al temps de la immigració. A Pequín només hi havia quatre cases de pescadors. I molts van venir de Montjuïc per fer-se barraquetes aquí, sobretot a Pequín. Al Camp de la Bota, molt poques; a última hora, sí. És quan va venir el capellà Botey i va fer l'escola.

Com van viure vostès aquests canvis?

—Va ser cap al 1959-1960. De moment bé, perquè ells estaven després de la via i nosaltres ni els veiem. El pitjor va ser quan van començar a edificar els pisos. I van posar tot el que van voler. Els pisos els van fer per als gitanos. Si vénen amb bona voluntat, res a dir-hi. Va venir molta gent de Montjuïc i del Somorrostro. El que tenia més mala fama era un edifici que en deien El Solitari, que és a la banda de Barcelona. Aquí hi va venir gent no gaire educada. Nosaltres vam ocupar aquest bloc l'any 1971 i els gitanos van venir més tard, i vam tenir molts problemes amb ells. Ara hi ha de tot.

Avui, parlar de la Mina és sinònim de delinqüència, de droga, de barri perillós...

—Sí, senyora. I aquí hi ha gent bona i gent dolenta. Anar a la Mina sembla que vagis a l'infern. I això és per culpa de la televisió. Un dia me les vaig tenir

amb uns de la televisió. Al descampat de davant de casa venien a vendre tot el que robaven i després el solar quedava com un femer. I van venir els de la tele a filmar i jo els vaig dir que estava tipa que només enfoquessin les coses dolentes. I que la mala fama de la Mina era per culpa seva.

Vostès parlen en català al barri?

—Sí. En català i en castellà, i no passa res. I vas a la plaça i parles com vols.

És veritat que els gitanos pujaven el ruc al pis i que cremaven les portes?

—No. Però fer foc a la voravia, sí. I passava la urbana i no deia res. Aquesta gent no estan acostumats a estar en pisos i els costa molt. Ara, la cosa està més calmada.

S'ha acabat el mercat de les coses robades?

No, no encara. Aquí a la plaça encara s'hi posen.

El berenador de la Mina a començament del segle xx.

Un grup de persones de la Mina retratades el 1929.

La Maria Lluïsa i la Victòria, que van veure les curses del Vaquilla per davant del seu bloc quan el noi amb prou feines arribava els pedals del cotxe, asseguren que la droga al barri ha anat molt de baixa. Però no oblidaran mai la imatge d'un nen assegut davant de la porta de la seva escala tremolant com una fulla per culpa del mono. No saben si és viu o és mort.

MARIA FAVÀ COMPTA